

Zienswijze

Op ontwerp-instemmingsbesluit Groningen gasveld 2018-2019

Van de gemeente/provincie/Veiligheidsregio/Waterschap

Inhoud

Inleiding.....	1
Veiligheid.....	2
2.1 Objectieve veiligheid.....	2
2.1.1. Toetsingskader technische veiligheid.....	3
2.1.2 Veiligheidsrisico in en rondom panden.....	3
2.1.3 Veiligheidsrisico industrie.....	8
2.1.4 Veiligheidsrisico Infra.....	8
2.2 Subjectieve veiligheid.....	9
2.2.1 Sociale veiligheid, gezondheid en maatschappelijke onrust.....	9
3. Aantasting leefomgeving en eigendommen.....	10
3.1 Schade.....	10
Productie en seismiciteit.....	11
Productieniveau.....	11
Productieverdeling.....	12
Onzekerheden en overige omissies.....	13
Onzekerheden en continuïteit in onderzoeken.....	13
Wat we verder missen.....	14
Positie MRP.....	14

1. Inleiding

Op 24 augustus 2018 heeft u het ontwerp-instemmingsbesluit voor het Groningenveld voor het gasjaar 2018-2019 gepubliceerd. Aanleiding voor dit ontwerp is de uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (verder: de RvS) waarbij uw vorige besluit en aangepaste besluit zijn vernietigd. Een belangrijke onderlegger onder het voorliggend ontwerp is het kabinetsbesluit van 29 maart 2018 om de gaswinning in Groningen zo snel mogelijk te beëindigen. Hiermee is het kabinet tegemoet gekomen aan één van onze belangrijkste doelen voor Groningen.

Wij zijn na lezing van uw ontwerp tot de conclusie gekomen dat ook nu nog sprake is van motiveringsgebreken. In zijn uitspraak stelt de RvS dat hoge eisen aan uw motivering gesteld mogen worden omdat grondrechten op leven (veiligheid), privacy (aantasting van het leefklimaat) en het ongestoord genot van eigendom hier aan de orde zijn. De RvS geeft aan dat regelingen voor schadevergoeding de nadelige gevolgen verzachten, maar dat de aard en schaal van de problemen in Groningen dermate groot zijn dat zij een zwaarwegend belang vormen en dat u dit bij uw besluit moet betrekken. Wij zijn van mening dat in uw ontwerp nog geen sprake is van een motivatie die tegemoet komt aan genoemde punten.

Wij hebben u in ons advies van .....2018 handreikingen gedaan om tot een (ontwerp)instemmingsbesluit te komen dat leidt tot transparantie en navolgbaarheid. Wij hebben hierbij onder meer aansluiting gezocht bij het nog vast te stellen artikel 52d lid 2 van het wetsvoorstel Wijziging van de Gaswet en de Mijnbouwwet betreffende het minimaliseren van de gaswinning uit het Groningenveld. Dit artikel beschrijft de punten die u in uw besluitvorming moet meewegen als het gaat om de vaststelling van het veiligheidsbelang en het maatschappelijk belang dat verbonden is aan het niet kunnen voorzien van eindafnemers van de benodigde hoeveelheid laagcalorisch gas.

In de afweging in uw ontwerp bent u uitgebreid ingegaan op de belangen van leveringszekerheid. Die belangen zijn inzichtelijk gemaakt en uitgebreid onderbouwd met behulp van een rapport. De belangen van de maatschappelijke en veiligheidsrisico's van leveringszekerheid zijn daarmee inzichtelijk en navolgbaar.

Daarentegen zijn de belangen met betrekking tot de maatschappelijke ontwrichting als gevolg van bodembeweging veroorzaakt door de winning van gas uit het Groningenveld niet meegenomen in uw afweging. Ondanks ons advies bent u niet ingegaan op de impact op sociale (on)veiligheid, de gezondheid en de maatschappelijke onrust en daarmee niet op de maatschappelijke ontwrichting. Wij zijn van mening dat dit punt in uw definitieve besluit alsnog expliciet, inzichtelijk en navolgbaar moet worden gemaakt.

In Groningen is sprake van een fors gebrek aan vertrouwen en speelt het gevoel van onveiligheid een zwaarwegende rol. Wij hechten daarom zeer aan goede motiveringen onder het te nemen instemmingsbesluit omdat dit bijdraagt aan het herstel van vertrouwen bij ons als overheid maar vooral bij de inwoners van onze provincie. Uw uiteindelijke instemmingsbesluit voor het niveau van gaswinning moet transparant en navolgbaar zijn voor iedereen en uitlegbaar. Uw besluit moet het vertrouwen geven dat de belangen van onze inwoners zwaar zijn meegewogen. Het gaat hierbij niet

alleen om fysieke veiligheid maar ook om de impact die de gaswinning op onze inwoners en regio heeft. Dit betekent dat de onzekerheden, waar we mee te maken hebben, moeten worden toegelicht en meegewogen.

We willen met deze zienswijze ook zorgen dat toekomstige besluitvorming voldoende transparant wordt. Het gaat hierbij om de compleetheid dat onzekerheden verder verkleind worden en dat alle risico's in beeld worden gebracht en het 'niet meer winnen dan nodig' optimaal transparant is.

In hoofdlijnen komt onze zienswijze neer op de volgende hoofdpunten (die nader in deze zienswijze worden uitgewerkt):

- Onvoldoende motivering en afweging van risico's en impact (veiligheid en overlast) voor het productieniveau van 19,4 mld m³;
- Onvoldoende/geen afweging van risico's en impact (veiligheid en overlast) voor de toegestane bandbreedte in productieniveau;
- Onvoldoende duidelijkheid en borging voor invulling zorgplicht;
- Onvoldoende duidelijkheid over continuering en verbetering risicoanalyse en daarmee op een veilig Groningen.

Omdat wij de door ons gegeven adviezen onvoldoende terug zien in uw ontwerp sluiten wij het door ons gegeven advies bij deze zienswijze zodat u afwijkingen hiervan in uw definitieve instemmingsbesluit kunt overnemen of motiveren.

Tevens verzoeken wij u overeenkomstig artikel 3:50 Awb voor elk advies(onderdeel) van uw adviseurs aan te geven wat u wel of niet van hun advies overneemt en waarom u zaken naast zich neerlegt.

In deze zienswijze geven wij aan hoe u naar onze mening uw ontwerp-instemmingsbesluit dient aan te passen. Wij onderbouwen dit per thema. Onze zienswijze is gericht op het ontwerp-instemmingsbesluit, zoals deze is gepubliceerd waarbij paragraaf 1 t/m 7 integraal onderdeel uitmaken van het besluit dat in paragraaf 8 wordt verwoord.

Deze zienswijze wordt zowel naar voren gebracht door het College van Gedeputeerde Staten/Burgemeester en Wethouders/Dagelijks bestuur, als door Provinciale Staten/Gemeenteraad/Algemeen Bestuur en de provincie/gemeente/veiligheidsregio/waterschap als rechtspersoon *[door iedere overheid naar eigen besluitvorming in te vullen]*

Wij vertrouwen erop dat u onze zienswijze behandelt conform de relevante bepalingen van de Algemene wet bestuursrecht en de overwegingen uit onze zienswijze (aangevuld met ons advies) transparant meeweegt in uw definitieve instemmingsbesluit.

2. Veiligheid

Wij hanteren breed veiligheidsbegrip conform adviezen RvS en OvV . In deze zienswijze benoemen we dat onder Objectieve Veiligheid en Subjectieve veiligheid

2.1 Objectieve veiligheid

Hierin onderscheiden we het plaatsgebonden risico dat bewoners in en rondom panden lopen en het risico dat bewoners in en rondom infrastructurele werken en industrie lopen en de mogelijke cumulatieve risico's.

2.1.1. Toetsingskader technische veiligheid

Om te kunnen toetsen of het risico van de gaswinning in Groningen aanvaardbaar is zal eerst bekend moeten zijn wat het risico is en op welke termijn mitigerende maatregelen (o.a. versterking) mogelijk zijn. Om dit te kunnen doen hebben wij vanaf 2015/2016 meerdere malen gewezen op het ontbreken van een integraal risicobeleid waarin niet alleen de norm is opgenomen maar ook het beoordelingskader i.e. de berekeningswijze om aan te tonen dat wel of niet aan de norm wordt voldaan en de termijn waarop maatregelen genomen moeten zijn. Op basis van uw toelichting concluderen wij dat ook nu nog voor een groot deel dit risicobeleid ontbreekt. Bijvoorbeeld bij uw toelichting over het risicobeleid in en rondom woningen is het onduidelijk welke verwachtingswaarde u bedoelt (i.e. bij welk productiescenario en welke berekeningswijze), wat u met "binnen de bestuurlijk bepaalde termijn" en "tijdig" bedoelt, en wat het gebruik van de HRA betekent voor de toepassing van de NPR die eerder als beoordelingskader van het risico is vastgesteld? Ook ontbreekt nog een volledig helder risicobeleid (norm, beoordelingskader en/of termijn) voor infrastructuur, waterkeringen, industrie en cumulatieve aspecten. En dit ondanks de toezeggingen in uw besluit van januari 2014 om in het najaar van 2015 met het risicobeleid voor de gaswinning Groningen te komen.

In de onderbouwing van uw besluit constateert u dat de 'gaswinning op het huidige niveau voldoet aan het risicobeleid, mits alle gebouwen met een individueel risico tussen 10^{-4} en 10^{-5} per jaar tijdig worden versterkt tot het niveau van de veiligheidsnorm'. Hierbij is het woord 'tijdig' van belang. Daarmee ontstaat er immers ruimte voor interpretatie. U spreekt over de bestuurlijk bepaalde periode. Maar over de precieze betekenis van die bestuurlijk bepaalde periode is juist al lange tijd onduidelijkheid. Is tijdig de door de commissie Meijdam bepaalde vijf jaar? En wanneer gaat deze periode in? Vanaf het moment van vaststellen van de norm in november 2015 of zoals door de NCG voorgesteld vanaf moment van inspectie?

Wij vinden dat u:

- een duidelijk en transparant toetsingskader voor alle risico's die samenhangen met de gaswinning in Groningen in dit besluit dient te hanteren.

2.1.2 Veiligheidsrisico in en rondom panden

Er is geen duidelijkheid over de veiligheidsrisico's in en rondom panden

Op 17 november 2017 heeft de Raad van Staten zich uitgesproken over het vorige winningsbesluit. Hierbij heeft de Raad van Staten duidelijk gemaakt dat daar waar het gaat om veiligheidsrisico's rondom grondrechten het van belang is om goede inschattingen te hebben van de mogelijke risico's. Dat kan bijvoorbeeld door bij de onderzoeken uit te gaan van marges of van een worst-case situatie (uitspraak RvS 23.1).

De constatering of de gaswinning voldoet aan het risicobeleid, is verbonden aan een belangrijke voorwaarde: tijdige versterking. Zo lang er geen duidelijkheid is en overeenstemming over wat u in uw beleid met tijdig bedoeld, kan er geen sprake zijn van het voldoen aan veiligheidsbeleid. In 2017 constateerde de Raad van State dat er geen duidelijkheid is over de aantallen te versterken gebouwen, de voortgang van de versterking of de termijn waarbinnen de versterking daadwerkelijk is afgerond. Afronding is van belang voor onderbouwing van gaswinning omdat dan is voldaan aan de veiligheidsnorm.

Wij concluderen echter dat er op dit moment nog steeds geen duidelijkheid is over het aantal panden dat niet aan de veiligheidsnorm voldoet en dus versterkt moet worden. U heeft er wel voor gekozen om het lopende gebiedsgerichte versterkingsprogramma¹ om te bouwen tot een pandgerichte aanpak, waarbij het HRA-model van NAM de basis vormt voor een statistische benadering van persoonsgebonden risico. Deze methode levert volgens de Mijnraad een zeer betrouwbaar overzicht van onveilige panden die dan met generieke maatregelen snel versterkt zouden kunnen worden. Daarmee zou met snelheid aan de belangrijke voorwaarde van uw eigen veiligheidsbeleid voldoen.

Wij constateren dat er medio september 2018 nog geen duidelijkheid is over het aantal panden en waar deze staan, terwijl u in uw eigen ontwerp besluit aangeeft dat u kort na de zomer de kamer zal informeren over onder meer het precieze aantal gebouwen. Dat betekent dat deze duidelijkheid er nu niet is. Toch publiceert u een ontwerp instemmingsbesluit dat uitgaat van deze onduidelijkheid. Wij verwachten dat ook op het moment dat u uw instemmingsbesluit neemt, er nog geen eenduidige lijst van onveilige panden te realiseren is. Daarmee heeft u geen goed beeld van welke panden onveilig zijn en waar deze staan. En dat betekent vervolgens dat u niet aan uw eigen veiligheidsbeleid kunt voldoen.

De regio wil onze inwoners zo snel mogelijk een veilige woonomgeving kunnen garanderen, en ook wij gaan ervan uit dat een dalende gaswinning positieve gevolgen heeft op de seismiciteit. Dat is voor ons ook de basis geweest van de bestuurlijke afspraken die wij hierover met u op 2 juli hebben gemaakt. Als er mogelijkheden zijn om het versterken van panden sneller uit te voeren, dan moeten die mogelijkheden ten volle worden benut. Maar dit mag niet ten koste gaan van de zorgvuldigheid en voldoende mate van zekerheid bieden. Daarom pleiten wij ervoor om de HRA-methodiek die Mijnraad adviseert vooral te gebruiken om te prioriteren en op basis daarvan gericht, maar wel met voldoende aandacht voor de omgeving, te inspecteren. Daarbij kunnen eventuele fouten en afwijkingen vanuit het model in de praktijk worden weggewerkt. Daarmee gaan we ons weer

¹ Het tijdig versterken van gebouwen is uitgangspunt van het versterkingsprogramma zoals dat de afgelopen jaar is uitgevoerd op basis van de Meerjarenprogramma's Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen (MJP). Basis hiervoor was het advies van de commissie Meijdam en de bijbehorende vijfjaarstermijn die door de tweede kamer is vastgesteld. Het versterkingsprogramma op basis van de MJP's kwam er kortweg op neer dat alle gebouwen in het aardbevingsgebied zouden worden getoetst of deze voldoen aan de veiligheidsnorm van 10-5, te beginnen met de 22.000 panden in de kern van het gebied. Dit gebeurde in geografische logische eenheden. Vanwege de voortdurend veranderende inzichten zou dat telkens gebeuren op basis van de op dat moment geldende kader, te weten de NPR 9998.

baseren op daadwerkelijke gebouwen en hun daadwerkelijk omgeving en niet op een modelmatige werkelijkheid. Dit betekent het in stand houden van een dekkend inspectieprogramma, zoals ook verwoord in ons advies. Dit standpunt sluit aan op wat NAM, als eigenaar van het HRA-model, hierover in haar advies heeft opgenomen². Wij constateren dat u met deze beide adviezen niets heeft gedaan in uw instemmingsbesluit³.

Tot slot vinden wij dat het voor iedere betrokkene (overheid en eigenaar) duidelijk moet zijn waarop het oordeel over zijn of haar veiligheid is gebaseerd. Wij sluiten daarbij aan op de uitspraak van de Raad van State van november 2017 waarin gesteld wordt dat risico niets zegt over de aanvaardbaarheid ervan. Transparantie en navolgbaarheid is dus van groot belang voor de acceptatie van risico's en de maatregelen. De uitwerking van het advies van de Mijnraad geeft ons die duidelijkheid niet. Het HRA-model is voor de gemeenten, maar ook voor inwoners, onnavolgbaar en niet transparant. Bovendien is het model eigendom van NAM.

Wij vinden dat u:

- **Onvoldoende zicht hebt op welke panden wel en niet veilig zijn en hoeveel van onze inwoners worden blootgesteld aan een hoger individueel risico dan 10-5.**
- **De door u voorgestelde versterkingsaanpak op basis van het advies van de Mijnraad onvoldoende is om op een maatschappelijke verantwoorde manier te voldoen aan het veiligheidsbeleid.**
- **Hierdoor aan een belangrijke voorwaarde voor het winnen van gas niet kunt voldoen.**
- **Hiermee de veiligheid van onze inwoners onvoldoende heeft afgewogen tegen andere criteria.**
- **Moet zorgen voor een risico-afweging die transparant en navolgbaar is, ook voor onze inwoners.**

Het is niet duidelijk hoe u omgaat met onzekerheden

De Raad van State was in november 2017 van mening dat er onvoldoende kennis was over de risico's voor personen. Bovendien constateerde de Raad van State dat het risico vervolgens niets zegt over de aanvaardbaarheid ervan. Zeker als het gaat om aannames, onzekerheden en bandbreedtes. De Raad van Staten ziet aannames als alternatief voor het feitelijk weten. En stelt in de aannames de risicobeoordeling dan moet worden gebaseerd op marges of worst-casesituatie.

De uitkomst van de berekening over de risico's van personen in en rondom een gebouw is afhankelijk van de volgende onzekerheden of marges:

- Onzekerheden binnen de gehanteerde modellen
- Onzekerheid over het definitief productieniveau
- Onzekerheid over de productieverdeling

² In het ontwerp-instemmingsbesluit staat in paragraaf 5.5 wel het standpunt van NAM verwoord waarin zij stelt dat de efficiëntie van het HRA-model om onveilige panden te deduceren moet blijken uit inspecties. NAM is van mening dat het aantal daadwerkelijk te versterken panden daarmee zal afwijken van de uitkomsten van het HRA-model.

³ In het ontwerp-instemmingsbesluit staat in paragraaf 5.5 wel het standpunt van NAM verwoord waarin zij stelt dat de efficiëntie van het HRA-model om onveilige panden te deduceren moet blijken uit inspecties. NAM is van mening dat het aantal daadwerkelijk te versterken panden daarmee zal afwijken van de uitkomsten van het HRA-model.

In uw ontwerp-instemmingsbesluit doet u dit niet. Op basis van het advies van de Mijnraad constateert u dat circa 1.500 gebouwen in de regio niet voldoen aan de veiligheidsnorm. Dit is gebaseerd op de uitkomsten van het HRA-model dat uitgaat van een gemiddeld jaar. Er is geen bandbreedte gehanteerd voor afwijkingen van dit gemiddelde jaar. Bij een koud jaar (en daarmee hogere gaswinning) zal het model een veel hoger aantal panden zien die niet aan de veiligheidsnorm voldoen. U gaat dus niet uit van marges of worst-case scenario's zoals de Raad van Staten aangeeft.

Bovendien is dit aantal van 1.500 de uitkomst van de P-MEAN. SodM pleit er juist voor om te kijken naar de P90 (circa 5.700 panden volgens SodM) en vervolgens die groep panden te in een versterkingsprogramma op te nemen. Met de kennis van nu verwachten wij dat ook binnen de P-90 groep panden kunnen zijn die op basis van aanvullende kennis (bijvoorbeeld de daadwerkelijke staat van het pand) zwaarder scoren en van de P90 in de P-MEAN terecht komen. Op dit moment is er geen overzicht van de P90 te geven. Er is aangegeven dat dit nog meer dan een half jaar kan duren. Toch geeft u aan dat er duidelijkheid is over het aantal panden dat niet aan de veiligheidsnorm voldoet.

Ook de clusterverdeling is op dit moment nog niet bekend. Dat betekent dat we nu niet weten welke clusters meer en welke clusters minder gaan produceren. De clusterverdeling is van invloed op de ontwikkeling van de seismiciteit en de ruimtelijke spreiding daarvan. Daarmee is dit ook een belangrijk gegeven voor het bepalen van onveilige panden.

In uw instemmingsbesluit geeft u aan dat zowel SodM als Mijnraad in hun advies een onzekerheidsmarge toepassen. Maar u geeft ook aan dat zij dat doen vanuit verschillende gedachten. Vervolgens schrijft u dat u de keuze van de Mijnraad navolgbaar vindt en deze volgt. In het instemmingsbesluit staat echter niet waarom u deze keuze navolgbaar vindt en wat er niet-navolgbaar is aan de toepassing waarvoor SodM kiest. Vervolgens schrijft u dat de onzekerheidsmarge daarmee niet bedoeld is als een de-facto verhoging van de veiligheidsnorm, maar deel uit maakt van zijn brede veiligheidsbeleid. Wij kunnen uit de tekst van het instemmingsbesluit niet opmaken wat u hiermee bedoelt. Het wel of niet toepassen van dergelijke marges kan echter voor veel woningeigenaren bepalend zijn. Het bepaalt of een pand wel of niet aan de veiligheidsnorm voldoet. Daarmee is het van belang dat hier een goede en navolgbare afweging wordt gemaakt. Wederom is dit niet het geval.

Wij vinden dat u:

- **Onvoldoende rekening houdt met onzekerheden, bandbreedtes en marges in uw besluit.**
- **Het inspectie- en versterkingsprogramma dusdanig moet verbreden dat in voldoende mate onzekerheden en bandbreedtes zijn afgedekt. Dat betekent dat er duidelijkheid moet zijn over clusterverdeling, de bandbreedte van de toegestane winning en onzekerheidsmarges binnen de modellen zelf.**

Onvoldoende zicht op daadwerkelijke versnelling en een haalbare realisatie van de versterkingsoperatie

Al jarenlang hebben wij gepleit voor een versnelling van het versterkingsprogramma. Met name de door NAM geëiste berekeningsmethoden zorgden ervoor dat het inspecteren van panden weliswaar vlot verliep, maar het engineeren en daadwerkelijk toepassen van maatregelen niet.

Er zijn inmiddels meer dan 10.000 panden in het aardbevingsgebied geïnspecteerd. Van meer van de helft van deze panden zijn inmiddels ook al inspectierapporten en versterkingsadviezen bekend. Als we echt snelheid willen maken, dan gaan we juist die panden snel aanpakken op basis van wat er al ligt. U heeft echter op basis van het Mijnraadadvies gekozen voor een totaal andere benadering. Vanuit het HRA-model gericht naar panden kijken. Dat betekent dat veel van het werk van de afgelopen jaren niet benut zal worden. Wij zien niet in hoe dit tot een versnelling van de aanpak leidt.

U verwacht dat met de nieuwe aanpak minder hoeft te worden versterkt en dat deze aanpak sneller kan plaatsvinden dan voorheen. Daarmee geeft u aan, aan uw veiligheidsbeleid te voldoen. Wij zien echter vooral veel onduidelijkheid, ook over de mogelijke voortgang.

U wilt u de HRA-berekeningen jaarlijks uitvoeren, zodat alle onzekerheden in de onderliggende variabelen verwerkt kunnen worden. U doet dit op advies van de Mijnraad die zegt dat daarmee niet vooruit wordt gelopen op een nog onzekere verlaging van het aardbevingsrisico door de voorgenomen verlaging van de aardgaswinning. Dit is een advies dat u aanspreekt. Dat verbaast ons, aangezien u zowel aan de regio als aan de kamer voortdurend aangeeft dat het vanwege de voorgenomen verlaging van de gaswinning veiliger wordt.

De consequentie van deze werkwijze is dat er jaarlijks een nieuwe, gewijzigde, HRA-lijst ontstaat en dus jaarlijks nieuwe panden die veilig of onveilig zijn. Daarmee is zowel de scope als de voortgang van de versterkingsoperatie zeer onzeker. We weten immers niet hoeveel en welke panden er volgend jaar op de lijst staan, en daarna, en daarna...

De door u besloten nieuwe versterkingsaanpak moet nog worden uitgewerkt. Het zal naar verwachting nog geruime tijd duren voordat de nieuwe methode operationeel is en alle kinderziektes verholpen zijn. Wij hebben dan ook weinig vertrouwen in de te behalen snelheid met deze nieuwe methode. Daarom hebben wij altijd gepleit voor een geleidelijke en logische overgang van de bestaande werkwijze naar een nieuwe werkwijze. U heeft er echter voor gekozen om de bestaande werkwijze stop te zetten, voordat de nieuwe werkwijze operationeel was. Wij verwachten dan ook niet dat er binnen de looptijd van uw besluit (oktober 2018 tot oktober 2019) veel woningen zullen zijn versterkt.

In ons advies hebben we gepleit voor voldoende financiële middelen om de versterking ruimhartig en met de bewoner centraal te kunnen aanpakken. Hierover lezen wij niets terug in het ontwerp-instemmingsbesluit, terwijl dit wel randvoorwaarde is om te voldoen aan uw eigen veiligheidsbeleid.

Wij vinden dat u:

- **Te optimistisch bent in de door u verwachte voortgang van uw nieuwe versterkingsaanpak en daarmee een te rooskleurig beeld heeft van het veiligheidsspectrum;**
- **Onvoldoende rekening houdt met de gevolgen van het jaarlijks bepalen van een nieuwe HRA-lijst.**
- **Versnelling vooral kunt bewerkstelligen door parallel aan uw nieuwe werkwijze gebruik te maken van wat er al is gedaan (inspectieresultaten) en het bestaande programma om te buigen in plaats van af te breken.**

Richtsnoer

- *Nog steeds onduidelijkheid over welke panden niet aan norm voldoen en welke inwoners net zo veilig of niet veilig zijn als rest van Nederland*
- *Onvoldoende onzekerheden hierover betrokken bij afweging*
- *Geen zicht binnen looptijd van besluit op versterking van onveilige huizen*
- Onvoldoende zicht op een haalbare realisatie van de versterkingsoperatie binnen vijf jaar (vanaf beleidsmoment).

2.1.3 Veiligheid (water)infrastructuur, industrie en onderlinge afhankelijkheden

Ons inziens heeft u in onvoldoende mate onze adviezen met betrekking tot (water)infrastructuur, industrie en de onderlinge afhankelijkheden betrokken in de afweging die heeft geleid tot het voorliggende ontwerp-instemmingsbesluit.

De Onderzoeksraad voor Veiligheid verstaat onder het voorzorgprincipe “de manier van omgaan met onzekerheid: het onderkennen van onzekerheden, daarover communiceren en in samenspraak met de risicodragers en deskundigen zoeken naar manieren van beheersing van het risico”.⁴ Dit voorzorgprincipe komt ons inziens onvoldoende tot uiting in het ontwerp-instemmingsbesluit, daar waar het gaat om de onzekerheden die er zijn met betrekking tot de consequenties van de voortzetting van de gaswinning en de wijze waarop dat gebeurt voor de waterveiligheid, de veiligheid van overige kritische infrastructuur en de veiligheid van de industrie. Weliswaar heeft u een HRA laten opstellen en bent u van plan dit jaarlijks te laten doen, maar de HRA gaat niet over de effecten van gaswinning op kritische (water)infrastructuur en de industrie.

Uit onderzoek blijkt dat wat betreft de huidige en verwachte effecten van aardbevingen en bodemdaling (door gaswinning) op waterkeringen en kunstwerken op dit moment minimaal te noemen zijn, maar niettemin is er nog sprake van grote onzekerheid over de cumulatieve effecten van aardbevingen- en bodemdaling en de risico’s die dat mogelijk oplevert voor de waterveiligheid, de veiligheid van overige kritische infrastructuur en de veiligheid van de industrie in de regio Groningen en in de rest van Nederland. Dat u voornemens bent de gaswinning af te bouwen, doet daar niet aan af. U heeft aangekondigd dat u, voordat het instemmingsbesluit wordt genomen, terug zou komen op de cumulatieve effecten (mede op basis van een advies van het hooglerarenpanel), echter wij betreuren het feit dat u dit onderzoek niet reeds meegenomen heeft in de voorbereiding van het ontwerp-instemmingsbesluit. Wij verzoeken u nadrukkelijk de uitkomsten van het onderzoek naar de cumulatieve effecten mee te wegen in de besluitvorming die moet leiden tot het definitieve instemmingsbesluit. Bovendien zal in het instemmingsbesluit de NAM verplicht moeten worden bij zichtbare cumulatieve effecten tijdens de uitvoering van het winningsplan, die mogelijke risico’s vormen voor de waterveiligheid de veiligheid van overige kritische infrastructuur en de veiligheid van de industrie, nader onderzoek te laten uitvoeren om te bezien welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zullen zijn. Wij volgen overigens de Mijnsraad niet in haar advies dat niet de NAM maar een overheidsorgaan dit onderzoek moet gaan uitvoeren. De NAM is als vergunninghouder en

⁴ Onderzoeksraad voor veiligheid, *Aardbevingsrisico’s in Groningen. Onderzoek naar de rol van veiligheid van burgers in de besluitvorming over de gaswinning (1959-2014)*, februari 2015. <https://www.onderzoeksraad.nl/uploads/phase-docs/843/33ef77ab629erapport-gaswinning-groningen-nl-interactief.pdf?s=E0756C2B6D546B97171777E75CF24E38F84398AB>.

uitvoerder van het winningsplan gehouden om risico's in kaart te (laten) brengen. Dit geldt ook voor de mogelijke cumulatieve effecten. Voor de Veiligheidsregio Groningen is het in kaart brengen van deze risico's en cumulatieve effecten belangrijke input bij het opstellen van het regionaal risicoprofiel.

Voorts bent u in uw ontwerp-instemmingsbesluit niet ingegaan op ons advies om aanvullend onderzoek uit te laten voeren naar de veiligheid van de waterkeringen indien de bevingscontouren en PSHA's aanzienlijk wijzigen of verschuiving van de aardbevingsdichtheid op zal treden. U dient voordat u tot een definitief besluit komt uitsluitel te geven of wijziging van bevingscontouren en PSHA's te verwachten zijn en indien die mogelijkheid zich voordoet in het instemmingsbesluit de NAM te verplichten bij aanzienlijke wijziging van de bevingscontouren en PSHA's aanvullend onderzoek te laten doen naar de waterveiligheidsrisico's om daarop mogelijke mitigerende maatregelen te kunnen laten nemen.

Tot slot zijn wij enigszins verbaasd over uw enkele verwijzing naar twee gedateerde rapporten uit 2017 (NAM, *Overzicht Voornaamste Risico's Industriële Installaties*⁵, *Infrastructuur en waterkeringen*; en het rapport van Antea, *Kwalitatieve risicoanalyse infrastructuur Groningen*⁶), waarvan die van de NAM door u nog wordt aangeduid als actueel. Immers, in 2017 had u nog geen besluit genomen over de afbouw van de gaswinning en was er nog geen sprake van een aanvullend winningsplan. U onderbouwt daarnaast onvoldoende waarom aan deze rapporten betekenis gehecht moet worden.

Wij vinden dat u:

1. in uw instemmingsbesluit helder moet zijn dat aan het voorzorgprincipe waarde wordt gehecht.
2. de uitkomsten van het onderzoek naar de cumulatieve effecten mee dient te wegen in de besluitvorming die moet leiden tot het definitieve instemmingsbesluit.
3. in het instemmingsbesluit de NAM verplicht moeten worden bij zichtbare cumulatieve effecten tijdens de uitvoering van het winningsplan, die mogelijke risico's vormen voor de waterveiligheid, de veiligheid van overige kritische infrastructuur en de veiligheid van de industrie nader onderzoek te laten uitvoeren om te bezien welke mitigerende maatregelen noodzakelijk zullen zijn.
4. uitsluitel dient te geven of wijziging van bevingscontouren en PSHA's te verwachten zijn en indien die mogelijkheid zich voordoet in het instemmingsbesluit de NAM te verplichten bij aanzienlijke wijziging van de bevingscontouren en PSHA's aanvullend onderzoek te laten doen naar de waterveiligheidsrisico's, de veiligheidsrisico's voor de overige kritische infrastructuur en de veiligheidsrisico's voor de industrie om daarop mogelijke mitigerende maatregelen te nemen
5. nader moet onderbouwen dat de rapporten van de NAM en Antea uit 2017 waarop u zich beroept nog immer actueel zijn en waarom daaraan betekenis gehecht moet worden

⁵ NAM, *Overzicht Voornaamste Risico's Industriële Installaties, Infrastructuur en waterkeringen*, november 2017.
https://www.rvo.nl/sites/default/files/2018/08/04_WP_Aanv_03_NAM%20-%20Risicos%20Industrie%20Infra%20-%20definitief_november%202017.pdf.

⁶ Antea groep, *Kwalitatieve risicoanalyse infrastructuur Groningen*, juli 2017.
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/binaries/nationaal-coordinator-groningen/documenten/rapporten/2018/juni/13/kwalitatieve-risicoanalyse-infrastructuur-groningen/Rapport+Kwalitatieve+risicoanalyse+infrastructuur+Groningen.pdf>.

2.2 Subjectieve veiligheid

Aardbevingen gevoel van dreiging. Daarnaast gevoelens van frustratie over onduidelijkheid en onzekerheid. Aangetoond dat dit effecten heeft op de gezondheid. Overige aspecten in rapport? Nog iets zeggen over toetsingskader.

2.2.2 Sociale veiligheid, gezondheid, maatschappelijk onrust en grondrechten

De regionale overheden van Groningen hebben in het advies met nadruk aangegeven dat waar het gaat om de veiligheidsrisico's, deze zich niet beperken tot de seismische dreiging (en daaraan verbonden versterking) en tot de risico's met betrekking tot leveringszekerheid.

De impact door de gaswinning heeft geleid (en leidt nog steeds) tot grote zorgen over sociale (on)veiligheid, gezondheidseffecten en maatschappelijke onrust.

Voor de onderbouwing van het verzoek voor verbreding van de veiligheidsrisico's in de afwegingen voor ontwerp-instemmingsbesluit, verwijzen wij u naar hoofdstuk 8 (impact op sociale veiligheid, gezondheid en maatschappelijke onrust) van de regionale adviezen.

In de regionale adviezen, wordt in navolging van diverse rapporten van de Kinderombudsman, de Onderzoeksraad voor Veiligheid, Gronings Perspectief et al, aandacht gevraagd voor de impact die de gaswinning heeft op de sociale veiligheid en gezondheid. En ook op de maatschappelijk onrust, waarvan recent geleden de aandacht hiervoor zeer noodzakelijk bleek: eind augustus vond in de regio een meerdaagse demonstratie plaats, waarbij 'burgerlijke ongehoorzaamheid' het thema was en werd toegewerkt naar een zitactie van enkele honderden demonstranten uit binnen- en buitenland bij een tankenpark van de NAM in Farmsum.

De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State heeft in haar uitspraak van 17 november 2017 geoordeeld dat u in uw instemmingsbesluit moet beoordelen of ter bescherming van het recht op leven, het recht op respect voor het privéleven en de woning en het recht op eigendom (verdere) beperkingen van de gaswinning moeten worden voorgeschreven. Uw afweging dient blijk te geven van een redelijk evenwicht tussen enerzijds de door die grondrechten beschermde belangen van burgers en anderzijds de betrokken algemene belangen. In de afweging in uw ontwerp-instemmingsbesluit gaat u volledig voorbij aan de fundamentele rechten van de omwonenden, te weten artikel 2 en 8 EVRM en artikel 1 van het Eerste Protocol van het EVRM (recht op leven, recht op privéleven en wonen en recht op eigendom). De enkele vaststelling van uw voornemen de gaswinning af te bouwen doet onvoldoende recht aan het bovenstaande oordeel van de Afdeling. Tevens gaat u in de afweging in uw ontwerp-instemmingsbesluit volledig voorbij aan de rechten van kinderen. U dient in overeenstemming met het VN-Kinderrechtenverdrag in uw besluit het belang van het kind een eerste overweging te laten zijn. Kinderen hebben ook het recht op leven en op een ongestoorde ontwikkeling (conform artikel 6 van VN-Kinderrechtenverdrag). Deze belangen die tot uitdrukking worden gebracht door de Kinderombudsman in haar rapport 'Vast grond gezocht' (okt. 2017)⁷ zijn niet meegewogen in uw afweging, noch heeft u kinderen die in de regio woonachtig zijn, conform artikel 12 van het VN-Kinderrechtenverdrag laten participeren in uw besluitvorming. U dient derhalve in uw afweging heel goed te motiveren dat er andere belangen zwaarder wegen dan het belang van de kinderen die dagelijks te kampen hebben met het gevoel van onveiligheid. Hoe kunt u

⁷ De Kinderombudsman, 'Vaste grond gezocht', oktober 2017, <https://www.dekinderombudsman.nl/ul/cms/fck-uploaded/2017.KOM010Vastegrondgezocht.pdf>.

voorkomen dat u met uw besluit de ontwikkeling van kinderen (conform artikel 6 van het VN-Kinderrechtenverdrag) niet schaadt?

In het ontwerp-instemmingsbesluit wordt in paragraaf 5.5. in gegaan op de ‘Veiligheidsrisico’s door geïnduceerde aardbevingen’. Bij de beoordeling van de veiligheidsrisico’s wordt in gegaan op de seismische dreiging en op de veiligheidsrisico’s, echter wordt in dezelfde paragraaf het veiligheidsrisico afgebakend door deze als ‘ook wel het seismisch risico’ te benoemen.

In het advies van de regio hebben wij duidelijk gemaakt dat het veiligheidsrisico door de gaswinning breder is dan het seismisch risico. In het ontwerp-instemmingsbesluit wordt hierover slechts het volgende geschreven:

“De regio vraagt aandacht voor het meewegen van de impact die de gaswinning heeft op sociale (on)veiligheid, gezondheid en maatschappelijke onrust. Deze impact heeft bijgedragen aan mijn besluit om de Groningse gaswinning af te bouwen en zal ook een rol spelen in het actieplan voor de versterking. (PM tekst aanpassen september).” (p.32)

Onduidelijk is hier op welke wijze deze impact hiertoe heeft bijgedragen.

Wij vinden dat u:

- aan de impact van de gaswinning op sociale veiligheid, gezondheid en maatschappelijke onrust onvoldoende aandacht besteedt; dit dient u alsnog te doen in de afweging die leidt tot uw instemmingsbesluit
- niet duidelijk maakt in hoeverre de impact op sociale veiligheid, gezondheid en maatschappelijke onrust in de afweging voor het ontwerp-instemmingsbesluit is meegenomen, in vergelijking tot de impact op seismiciteit (en de daaraan gekoppelde versterking) en de impact op de risico’s van leveringszekerheid, waar wel veel aandacht aan wordt besteed; dit dient u alsnog te doen in de afweging die leidt tot uw instemmingsbesluit
- in uw afweging duidelijk moet maken in hoeverre u rekening houdt met uw positieve verplichting om te voorkomen dat artikel 2 en 8 EVRM en artikel 1 van het Eerste Protocol van het EVRM worden geschonden
- in uw afweging kenbaar het belang van het kind, zoals verwoord in het rapport van de Kinderombudsman, en zoals vereist door artikel 3 van het VN-Kinderrechtenverdrag, dient te wegen en duidelijk moet aangeven wanneer u andere belangen zwaarder vindt wegen dan het belang van het kind, waarom u dat vindt
- in uw besluitvorming kinderen uit de regio moet laten participeren en de aangedragen belangen meeweegt in uw besluitvorming
- in uw besluitvorming moet laten blijken dat u de ontwikkeling van kinderen uit de regio Groningen geen schade toebrengt

3. Aantasting leefomgeving en eigendommen

3.1 Schade

In de motivering wordt niet ingegaan op de punten in het advies die zijn genoemd met betrekking tot schade. U constateert slechts dat de schade de komende jaren zal afnemen, waarbij het aantal schadegevallen onder het verwachte schadeniveau van het winningsplan Groningen gasveld 2016 uitkomt en u onderschrijft de noodzaak van een vlotte afhandeling van de schades. Daarbij gaat u niet in op de huidige situatie waarbij er voorlopig geen zicht is op een vlotte afhandeling. Bovendien is naast voortgang in de afhandeling ook van belang dat de afhandeling op rechtvaardige, onafhankelijke wijze plaatsvindt met de menselijke maat als uitgangspunt. Ook schade aan monumenten wordt door u niet genoemd.

De Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen heeft te kampen met een zeer grote achterstand van zo'n 17.000 schademeldingen. Daarnaast is tot op heden niet inzichtelijk of de Commissie in haar besluitvorming daadwerkelijk ruimhartig is en uit gaat van de menselijke maat.

Het wetsvoorstel dat het tijdelijk besluit mijnbouwschade zal gaan vervangen regelt vooral formeel-aspecten en niet de menselijke kant. De procedurele bepalingen lijken lange doorlooptijden en formalistische benadering van gedupeerden mogelijk te maken. Ook gaat het wetsvoorstel alleen over schadevergoeding in geld, niet over schadevergoeding in natura. Dat laatste blijft privaatrechtelijk van aard.

Nu voorlopig geen zicht is op een vlotte schadeafhandeling en er ook geen zicht is op rechtvaardige en onafhankelijke schadeafhandeling met oog voor de menselijke maat had u dit moeten mee wegen in uw afweging van het vergunde productievolume.

Wij verzoeken u om dit punt in uw definitieve besluit alsnog expliciet, inzichtelijk en navolgbaar te maken in de afweging die u maakt.

(10)(2e) Toevoegen: huidig besluit levert hogere seismiciteit als wordt uitgegaan van gemiddeld temp verloop en maakt ook hogere productieniveaus mogelijk die tot aanzienlijke stijging seismiciteit (kans op bevingen) met zich meebrengt. Daarmee kan niet gesteld worden dat schade in komend gasjaar lager wordt dan niveau 2016 (nog wel checken) (twee lijnen: ontstaan schade en voortgang afhandeling)

3.2 Grondrechten

4. Productie en seismiciteit

De veiligheid en impact van de aardbeving wordt bepaald door de verwachte ontwikkeling van de seismiciteit voor het komende jaar. De seismiciteit is vervolgens weer afhankelijk van de uiteindelijke productieniveau en de productieverdeling.

4.1 Productieniveau

U geeft in uw besluit aan dat u de productiehoeveelheid vaststelt op 19,4 miljard m³ bij een jaar met een gemiddeld temperatuurprofiel waarbij u de nodige flexibiliteit geeft om altijd aan de leveringszekerheid te voldoen. De uiteindelijke gasproductie voor het komende jaar is daarmee afhankelijk van de volgende variabelen:

- Het jaarlijks temperatuurverloop
- De stikstofinzet
- Onvoorziene omstandigheden

Gelet op de temperatuurafhankelijkheid en de afhankelijkheid van de beschikbare inzet van stikstof-conversiecapaciteit is het onontbeerlijk nu inzicht te hebben in de te gebruiken graaddagenformule en de mogelijk stikstof-inzet-afhankelijkheid van deze formule, om zicht te krijgen op de bandbreedte van de hoeveelheid gas, die gewonnen moet worden.

Helaas ontbreekt in het ontwerp-instemmingsbesluit de graaddagenformule en ook het zicht op de stikstof-inzet-afhankelijkheid van deze formule. Hiermee is onduidelijk of de risico's bij een onvoorzien lage inzet van stikstof-conversiecapaciteit en een gelijktijdig extreem koud jaar voor u acceptabel zijn. Dit zien wij als een grote tekortkoming.

Mocht nu de stikstof-inzet van Wieringermeer en Ommen, de base-load locaties, substantieel onder de 92,5 % geraken, dan voorziet artikel 2, derde lid, in een theoretische ongelimiteerde toename van de gasproductie uit het Groningenveld; er staat dat de in het eerste lid aangegeven gasproductie naar rato wordt verhoogd bij een lagere stikstof-inzet dan 92,5 %!

Dit is dus naar ons inzicht iets anders dan de zogenaamde "strikte begrenzing" van de gaswinning, die u in uw toelichting noemt.

Wij zijn van mening dat er gelet op de onzekerheid van de risico's in een dergelijke hierboven omschreven situatie in artikel 2 een limiet wat betreft de gaswinning moet worden aangebracht. In de voorgaande instemmingsbesluiten van 30 september 2016 en 24 mei 2017 was er sprake van een gelimiteerde gasproductie.

Door technische storingen en onvoorziene omstandigheden kan de gaswinning met maximaal 1,5 miljard m³ worden verhoogd.. Hieraan zijn diverse voorwaarden verbonden, die zich deels richten op onzekerheden in de stikstofconversie. Deze voorwaarde is vanaf medio 2015 in de besluiten opgenomen. Echter nu is ook een stikstofafhankelijkheid ingebouwd waardoor deze voorwaarde ons inziens overbodig lijkt geworden dan wel een stuk lager kan worden.

Op basis van de oude graaddagenformule en informatie uit GTS rapporten komen we tot de volgende inschatting voor de bandbreedte aan gasproductie.

Variabelen	gemiddeld	Warm	Koud
Basispad kabinet	19,4	15,7	25,7
Lagere stikstofinzet 85%*	+1,2	+1,1	+1,1
Onvoorzien	+1,5	+1,5	+1,5
Totaal productie	22,1	18,3	28,3
*in principe is een lagere stikstofinzet met dit besluit mogelijk en daarmee een hogere productie			

Uit het aanvullend Winningsplan van de NAM⁸ blijkt dat bij een productie van 19,4 miljard m³ de verwachte seismiciteit in de regio enigszins toeneemt ten opzichte van vorig jaar (maximale grondversnelling van 0,16 g naar 0,17g). Bij een productie van 25,7 miljard m³ (koud jaar) is een duidelijke toename van de seismiciteit te verwachten (figuur 4.2). Hierbij valt tevens op dat de toename van de dreiging niet overal gelijkmatig verloopt (figuur 4.8a). Voor een warm jaar (15,7 bcm) is neemt de seismische dreiging af.

In de aanvulling van het Winningsplan zijn geen hogere productieniveaus doorgerekend zodat onduidelijk is wat de dreiging is bij maximaal door de minister toegestane niveaus.

Wij vinden dat:

- U duidelijkheid moet bieden over de bandbreedte van de toegestane productie;
- U de bovengrens van deze bandbreedte moet limiteren
- U een onderbouwing geeft voor de benodigde maximale hoeveelheid van de buffercapaciteit (mede in relatie tot de stikstofafhankelijkheid);
- Dit besluit alleen kan worden genomen als voldoende geborgd is dat GTS kan worden gehouden aan minimaliseren van de gaswinning uit Groningenveld.
- De minister inzicht geeft in de ontwikkeling van de seismiciteit bij de bovengrens en de ondergrens van de winning voor het komende jaar.

Productieverdeling

U geeft in uw toelichting aan dat u voorschriften heeft opgenomen aan de productieverdeling en productiefunctuaties om de nadelige gevolgen van de gaswinning zoveel mogelijk te beperken. Wij zien de voorschriften over productieverdeling echter niet terug in uw besluit. U geeft wel in de toelichting uw voorkeur aan voor de in de NAM genoemde productiestrategie 1 omdat dit tot een lagere seismiciteit zou leiden dan productiestrategie 2.

SodM heeft geen advies hierover gegeven omdat zij de berekeningswijze van de NAM onvoldoende vindt om dit goed te bepalen. Zij heeft daarom aan NAM verzocht om een nieuwe berekening te maken en geven aan dat zij later met een advies komen.

⁸ Seismic Risk Assessment for Production Scenario "Basispad Kabinet" for the Groningen field, June 2018, NAM B.V.

Een andere productieverdeling levert een andere dreigingskaart op en nog veel relevanter bij dit besluit daarmee ook een **ander risicoprofiel**. Wij lezen in het rapport van de NAM van december 2017⁹ naar deze productieverdeling dat hierdoor verschillen in het risicoprofiel kunnen optreden met een variatie van 15%. Bij de verlaging van de seismiciteit heeft NAM in dit rapport laten zien dat dat op verschillende manieren kan. Zo kan gestuurd worden op zo min mogelijk overlast (een zo laag mogelijk aantal bevingen), of een zo laag mogelijke maximale grondversnelling of op een zo laag mogelijk totaal risico. Uit de recente rapportage over de Operationele Strategie blijkt nu niet wat een lage seismiciteit voor de regio betekent.

Wij vinden dat:

- De minister verantwoordelijk is voor een zo laag mogelijk veiligheidsrisico op basis van productieverdeling
- De minister daarom voorwaarden moet opleggen aan de NAM om de productieverdeling hierop aan te passen.
- De minister zijn keuze voor de productieverdeling voldoende moet toelichten waarbij ook de lokale verschillen aan de orde moeten komen.
- De minister inzicht verschaft over de seismiciteit en de effecten van deze productieverdeling voor de bandbreedte van de toegestane productie.

Richtsnoer

- *Geen duidelijkheid en motivatie over bandbreedte*
- *Bovengrens limiteren*
- *Garanties mbt niet meer dan nodig*

Onzekerheden en overige omissies

Onzekerheden en continuïteit in onderzoeken

Omggaan met onzekerheden (binnen de onderzoeken):

Continuïteit in verbetering van deze onzekerheden.

Stuk **(10)(2e)**

SodM geeft in haar advies over de versterking van juni 2018 aan dat nog steeds niet alle bekende onzekerheden volledig en consistent worden meegenomen in de modellen die NAM hanteert. Daarnaast zijn de keuzes in de gebruikte modellentrein niet volledig beschreven. Deze keuzes brengen daarmee onzekerheid met zich mee die nu niet is te definiëren. Deze bekende en onbekende onzekerheden kunnen zowel tot een onderschatting als een overschatting van de berekeningen leiden. SodM concludeert dat de modellentrein nog niet voldoende robuust is. Zij gaat er echter ervan uit dat NAM de komende jaren de modellentrein met dezelfde grote inspanning zal blijven verbeteren en dat TNO bezig is de modellentrein van de NAM na te bouwen.

⁹ Optimisation of the Production Distribution over the Groningen Field tot reduce Seismicity, dec 2017, NAM B.V.

Echter wij zien geen enkele garantie dat op korte termijn het noodzakelijke onderzoek en de verbeteringen door gaan. Zeker met de toezegging van de minister dat de NAM op afstand komt zal de drijfveer om haar uitgebreid onderzoeksprogramma in de lucht te houden, afnemen. Het onderzoeksprogramma van de NAM gaat hierbij verder dan alleen de verbetering van de modellentrein. Wij pleiten al jaren in onze zienswijze voor onafhankelijkheid in het onderzoek. Het is daarom van belang dat bij de ingezette transitie de kennis en kunde (zie SDAP) niet verloren gaat. Wij vinden daarom dat de minister zorg moet dragen dat een onafhankelijke partij het onderzoeksprogramma van de NAM overneemt. Hiertoe zal de NAM de gegevens, kennis, kunde aan deze organisatie overdragen. Hiertegenover staat dat de NAM dan wel gebruik moet kunnen maken van het "onderzoeksbureau" om aan haar wettelijke vereisten te kunnen voldoen.

Wij vinden dat

- De minister duidelijkheid moet bieden over de voortgang van de onderzoeken;
- De minister de NAM opdraagt om alle lopende onderzoeken, resultaten, modellen, inputgegevens over te dragen aan een door hem aangewezen onafhankelijke instantie(s).

Wat we verder missen

Alle pm posten benoemen uit het ontwerpbesluit.

Positie MRP

Stuk (10)(2e) Volgens SodM geldt het Meet en regelprotocol als invulling van de zorgplicht op schade en risico's. Het is dus van belang om duidelijkheid te krijgen op welke wijze dit gebeurt. Omdat de vorige besluiten zijn vernietigd is daarmee formeel de grondslag voor het MRP verwijderd. De NAM gebruikt het MRP ook om de meetgegevens steeds te toetsen aan de diverse modellen.

Met het huidige besluit is alleen een rapportage verplichting aan de minister opgenomen. Onduidelijk is om welk MRP dit gaat. Gelet op de discussie van de NAM en de evaluatie/herijking die het SodM uitvoert is het van belang dat er duidelijkheid bestaat over welk M&R protocol op dit besluit van toepassing is.

De minister geeft aan dat er onder de nieuwe Mijnbouwwet een regeling komt waarin de voorwaarden voor een Meet en Regelprotocol zijn opgenomen. De positie van de NAM zal dan een andere zijn, zij voeren uit wat de minister aangeeft. Dat zal betekenen dat de maatregelenkant en escalatiestructuur van het MRP in ieder geval een geheel andere invulling moeten krijgen. Echter dit is volkomen onduidelijk op dit moment en mogelijk ook bij het definitieve besluit. Hierbij stellen we ons de vraag of de nog te ontwerpen Mijnbouwregeling dan formeel juridisch op dit besluit van toepassing wordt.

Wij vinden dat:

1. De minister dient de zorgplicht op schade en risico's en de eventuele beheersmaatregelen adequaat in dit besluit te borgen.
2. De minister scherpere voorwaarden dient te verbinden aan dit besluit zodat een goede werking van het Meet- en Regelprotocol (versie juli 2017) komend gasjaar gegarandeerd is.